

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СУЧАСНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2025: 57; 62–74 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2025.57.13290>

УДК 007 : 304 : 004.9

ВИКОРИСТАННЯ ШІ В АНАЛІЗІ МЕДІАПОТОКІВ: МОЖЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ

Борис Потятиник

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна*

e-mail: borys.potyatynik@lnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-7828-036X>

Стаття присвячена використанню штучного інтелекту (ШІ) для аналізу медійного контенту, зокрема оцінки відповідності журналістських матеріалів етичним стандартам. Актуальність теми полягає в тому, що ШІ стає невід'ємною частиною медійного ландшафту, відкриваючи нові можливості для аналізу журналістських матеріалів. Проведено експериментальне дослідження, щоб визначити, наскільки ефективно ШІ може аналізувати публікації різних інформаційних агенцій з погляду дотримання журналістських стандартів. Автор розглядає застосування мовних моделей Claude та Google-PaLM для аналізу висвітлення саміту БРІКС у матеріалах Reuters, Укрінформу і ТАСС. Проаналізовано 19 публікацій, які представляють різні точки зору на події саміту.

Методологія дослідження включає двоетапний аналіз: спочатку оцінка матеріалів системами ШІ, а потім перевірка висновків за допомогою людини-дослідника. Результати показують різні оцінки матеріалів від різних систем. Наприклад, Google-PaLM позитивно оцінив матеріали Reuters за їхню точність і об'єктивність, тоді як висвітлення ТАСС викликало суперечливі думки різних систем.

Дослідження виявило, що ШІ здатен ідентифікувати базові порушення, як-от маніпулятивність чи відсутність збалансованості, проте має труднощі з розумінням політичного та соціокультурного контексту. Обидві моделі ШІ аналізували контент на предмет достовірності, об'єктивності та неупередженості, проте їхні висновки іноді відрізнялися. Зокрема, Claude виявився менш критичним до матеріалів ТАСС, тоді як Google-PaLM наголошував на упередженості російського джерела.

Автор зазначає, що хоча технології ШІ розширюють можливості медіааналізу, людський контроль залишається необхідним для врахування складного контексту.

Загалом дослідження демонструє, що інтеграція ШІ в медіааналіз є перспективним напрямом, який потребує подальшого вдосконалення моделей та глибшого вивчення їхньої ефективності. Залишається відкритим питання про здатність ШІ об'єктивно аналізувати інформацію в умовах політичних і соціальних нюансів.

Ключові слова: штучний інтелект (ШІ); журналістська етика; медіааналіз; саміт БРІКС; Укрінформ; ТАСС; Reuters.

Актуальність та постановка проблеми. Штучний інтелект (ШІ) стає невід'ємною частиною сучасного медійного ландшафту, що спричинило значні зміни у сфері журналістики. Зокрема, використання великих мовних моделей (LLM), як-от Claude та Google-PaLM, відкриває нові можливості для аналізу та оцінки журналістських матеріалів, що створює умови для підвищення якості медійного контенту. Однак, попри значний потенціал ШІ, залишаються питання щодо його здатності точно і неупереджено аналізувати інформацію, особливо у контексті соціальних та політичних нюансів. У цьому контексті ми розглянемо актуальну тему застосування ШІ у сфері журналістики, зокрема його роль в оцінці якості медійних комунікацій. Це особливо важливо в умовах сучасного інформаційного середовища, де поширення дезінформації та маніпулятивних технік стає дедалі частішим. Важливо розуміти, чи може ШІ допомогти журналістам у виявленні та запобіганні таких порушень, забезпечуючи об'єктивне та відповідальне висвітлення подій.

Мета дослідження: проаналізувати, як реагує ШІ на матеріали трьох інформаційних агенцій стосовно висвітлення подій, пов'язаних із самітом БРІКС. Експериментатор поставив перед різними системами ШІ доволі однозначне завдання: з'ясувати, наскільки відібрані методом суцільної вибірки матеріали відповідають основним засадам журналістської етики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Кьостлер та Оссевард¹ досліджують бачення федерального уряду Німеччини щодо штучного інтелекту, порівнюючи його з висвітленням у німецьких ЗМІ. Систематичний огляд літератури, проведений Марцело та Маріані, дав змогу створити інтегроване розуміння впливу ШІ на маркетинг, дослідження настроїв споживачів, підкреслюючи міждисциплінарний характер застосувань ШІ та його значний вплив на різні галузі².

У сфері соціальних медіа інструменти на основі ШІ відіграють дедалі важливішу роль у розшифровці складної картини онлайн-взаємодій. Вони дають змогу заглибитися у великі масиви даних, аналізуючи безліч розмов для виділення значущих інсайтів. Алгоритми аналізу настроїв можуть визначати не лише тональність, але й тонкі емоції, закладені у текстових комунікаціях. Ця здатність -- надзвичайно цінна для бізнесу, який оцінює відгуки клієнтів, для політиків, що аналізують громадську думку, або організацій охорони здоров'я, що відстежують суспільні настрої під час криз у сфері охорони здоров'я. Окрім того, поява обробки природної мови (*NLP* – *Natural language processing*) дала змогу системам ШІ не лише розуміти буквальне значення слів, а й враховувати контекст та інтерпретувати приховані настрої. Ця здатність – особливо важлива в аналізі комунікацій, де контекст часто визначає справжнє значення повідомлення. Незалежно від того, чи йдеться про виявлення

¹ Köstler, L., Ossewaarde, R. (2022). The making of AI society: AI futures frames in German political and media discourses. *AI & Soc*, 37, pp. 249–263. Retrieved via: <https://doi.org/10.1007/s00146-021-01161-9>

² Marcelllo, M. Mariani, Rodrigo, Perez-Vega, Jochen, Wirtz (2021), AI in marketing, consumer research and psychology: A systematic literature review and research agenda, *Psychology & Marketing*, 09 December. <https://doi.org/10.1002/mar.21619>

сарказму у постах соціальних мереж або ідентифікацію нових трендів у публічних дискурсах, моделі ШІ, обладнані *NLP*, чудово дають раду з розшифруванням тонкощів людського спілкування. Опдал та ін. (2023) зазначають, що ці технологічні досягнення можна застосувати в журналістиці, що означатиме суттєву зміну у способі збирання, обробки та поширення інформації³.

Отже, як ми бачимо, інтеграція ШІ в аналіз комунікацій впливатиме на журналістику і зв'язки з громадськістю, тому, використовуючи потенціал ШІ, важливо враховувати етичні аспекти: технологічні досягнення мають відповідати принципам довіри, відповідальності та позитивного впливу на суспільство.

Методологічна основа дослідження. В основу дослідження покладено експеримент, для якого ми відібрали повідомлення трьох інформаційних агенцій у травні-липні 2023. Йшлося про саміт країн БРІКС у Південно-Африканській республіці, проведення якого було заплановане на 22-24 серпня 2023 р. Тут доцільно згадати, що цей саміт – п'ятнадцятий в історії згаданої організації. Традиційно у ньому планували взяти участь глави держав-засновниць – Бразилії, Індії, Китаю та Південної Африки, за винятком Російської Федерації, оскільки Президент Путін не зважився прилетіти до Йоганесбургу через побоювання бути заарештованим. Пікантності цій ситуації додає та обставина, що перший саміт цієї організації відбувався саме в Росії. Отже проблемним поментом організації саміту була дилема, з якою зіткнувся Президент РФ Володимир Путін з огляду на ордер Міжнародного Кримінального суду. Ордер було видано у березні 2023 р. у зв'язку з підозрою участі пана Путіна у воєнному злочині.

Вибірку складають 19 публікацій з міжнародних інформаційних агенцій Reuters, ТАСС (бралася до уваги англійська версія російської новинної агенції – *TASS*), Українська новинна агенція Укрінформ (англійська версія – *Ukrinform*). Як бачимо, серед відібраних джерел є найбільші інформаційні агенції країн антагоністів – України і РФ. Припускаємо, що інформаційні агенції країн, які перебувають у стані війни, можуть дещо упереджено висвітлювати певні чутливі теми і порушувати журналістські стандарти. Тому ми обрали також контрольне джерело новин (для порівняння з першими двома) – британську міжнародну агенцію *Reuters*, відому неупередженим та об'єктивним висвітленням подій. Далі у процесі експерименту ми пропонували двом системам штучного інтелекту виявити можливі упередження у подачі новин. І лише на наступному етапі дослідження залучено оцінку висновків штучного інтелекту, яку дала людина (автор дослідження) із застосуванням логічного аналізу, зокрема проведення кореляції висловлювань ШІ та основних положень кодексів журналістської етики. Отже, основну частину дослідження проводили наче на двох рівнях:

1. Оцінка повідомлень двома різними системами ШІ;
2. Оцінка висновків ШІ безпосередньо дослідником.

Як уже згадувалось вище, на початку було відібрано всі матеріали згаданих новинних агенцій на обрану тему з травня по липень 2023. Цю вибірку було запропоновано проаналізувати двом системам штучного інтелекту – *Claude* та *Google*

³ Opdahl, Andreas L.; Tessem, Bjornar; Dang-Nguyen, Duc-Tien; Motta, Enrico; Setty, Vinay; Throndsen, Eivind; Tverberg, Are and Trattner, Christoph (2023). Trustworthy journalism through AI. *Data & Knowledge Engineering*. Retrieved via: <https://dl.acm.org/doi/10.1016/j.datak.2023.102182>

PaLM – у контексті дотримання журналістських стандартів у їхньому хрестоматійному розумінні.

На початку експериментатор звертався до генеративного ШІ з пропозицією проаналізувати 18 відібраних текстів стосовно відповідності таким базовим принципам журналістської етики, як *правдивість, точність, об'єктивність, неупередженість, чесність, відповідальність та мінімалізація можливої шкоди від публікації*. Згадані принципи було узгоджено з облога програмами ШІ. Тобто обидві програми – *Claude* та *Google-PaLM* – підтвердили важливість перелічених етичних журналістських стандартів. На наступному етапі ми почергово подавали обом програмам ШІ окремо тексти Reuters, ТАСС та Укрінформ. Щоразу ставилося завдання проаналізувати запропоновані тексти на відповідність з попередньо узгодженими обома системами ШІ журналістськими стандартами.

На початку ми також описали для ШІ загальний контекст повідомлень, тобто задали відповідний промт:

«Проаналізуй ці журналістські матеріали на відповідність до згаданих журналістських стандартів. Усі матеріали тією чи іншою мірою пов'язані з дилемою, з якою зіткнулася Південно-Африканська Республіка, яка була організатором і господарем саміту BRICS. Як підписант і учасник Міжнародного Кримінального Суду, який видав ордер на арешт президента РФ Путіна, ПАР зобов'язана заарештувати Володимира Путіна як воєнного злочинця, тільки-но він опиниться на її території. У результаті Володимир Путін вирішив відмовитися від участі у саміті. Твоє завдання – проаналізувати подані матеріали з медіа і визначити, чи ця ситуація висвітлювалась об'єктивно, відповідно до професійних стандартів журналістики» (<https://poe.com/s/EmIUWthVup0NQvZEWUnP>).

Результати

Виклад основного матеріалу дослідження

Reuters

Відповідаючи на пропозицію експериментатора проаналізувати запропоновані матеріали *Reuters*, *Google-PaLM* видав текст, у якому цілком схвально оцінювалися всі матеріали стосовно дотримання професійних журналістських стандартів:

«Статті *Reuters* про дилему Південної Африки щодо проведення саміту БРІКС базуються на точних фактах. Вони надають вичерпний огляд ситуації, включно з юридичними наслідками зобов'язань Південної Африки як підписанта Римського статуту Міжнародного кримінального суду (МКС). Статті також містять цитати південноафриканських чиновників та прес-секретаря Путіна, що допомагає подати збалансоване та об'єктивне бачення ситуації. Статті видаються неупередженими, не стають ані на чий бік у дебатах про те, чи повинна Південна Африка проводити саміт, і надають збалансовану точку зору на аргументи «за» і «проти» (<https://poe.com/s/gsR2g3ji4T4CZqHh0c9d>).

Подібно, цілком позитивно, висловлюється і *Claude*:

«Інформаційні матеріали *Reuters* подають фактичну інформацію та різні точки зору від південноафриканських чиновників Кремля та зовнішніх експертів. Широко використовуються прямі цитати. Мова нейтральна та відсторонена за тоном, без ознак запальності чи упередженості. Надано відповідний контекст щодо саміту БРІКС, ордеру на арешт Путіна, дилем Південної Африки та її заявленої нейтральної позиції.

Статті оновлюються з появою нової інформації, демонструючи точність та своєчасність» (<https://poe.com/s/JMYIF4ezE8BgGSpCUjty>).

Укрінформ

Далі для аналізу ШІ було представлено матеріал української новинної агенції «Саміт БРІКС та контроверсійна поведінка Путіна»:

Google-PaLM: «Це добрий матеріал. Він написаний чітко та лаконічно. Інформація точна та актуальна. Матеріал має належні джерела та пропонує збалансований погляд на тему» (<https://poe.com/s/HOZkegpl17jqcE7QnnHM>).

Дещо ширшу відповідь надав *Claude*: «На основі єдиної статті з Укрінформ, у мене недостатньо інформації, щоб зробити остаточну оцінку якості їхнього репортажу щодо цієї теми. Проте, ось кілька спостережень щодо самої статті: вона, схоже, базується на фактах, коли покликається на коментарі президента Південної Африки щодо особистої участі Путіна в саміті БРІКС, містить посилання на інші авторитетні джерела, як-от *The Times*, для додаткової інформації. Вона надає відповідний контекст щодо ордеру на арешт Путіна Міжнародним кримінальним судом. Стиль нейтральний та об'єктивний. Ця конкретна стаття відповідає базовим стандартам достовірної журналістики. Однак, щоб по-справжньому оцінити якість та об'єктивність висвітлення агенцією Укрінформ цієї теми, мені потрібно буде проаналізувати більшу вибірку їхніх статей за певний період часу» (<https://poe.com/s/IJdPCfHQwjoTOY10MUcy>).

Висловлювання ШІ про матеріали ТАСС:

Claude загалом схвально висловився щодо матеріалів російської новинної агенції:

«Ось мої спостереження стосовно того, наскільки відповідає стандартам якісної журналістики серія статей від ТАСС про саміт БРІКС та про дилему Південної Африки щодо потенційної участі Путіна.

Правдивість. Інформаційні матеріали, здається, подають фактичну інформацію без фабрикації, використовують для ключових деталей відповідні джерела.

Точність. Факти – достеменні, без очевидних помилок. Цитування згідно з написаними джерелами.

Об'єктивність. Репортаж здається об'єктивним та нейтральним за тоном. Виявлено мало упередженості.

Безсторонність. Статті не віддають перевагу жодній конкретній стороні. Включено перспективи Південної Африки, Росії та Міжнародного кримінального суду. Там, де це доречно, подано різні погляди. Статті не пропускають критичних для розуміння деталей.

Відповідальність. ТАСС – це державна російська інформаційна агенція, що варто враховувати, коли йдеться про оцінку відповідальності та потенційних конфліктів інтересів.

Обмеження шкоди. Я не помітив жодних очевидних порушень тут. Нічого з включеного не здається безпідставним і таким, що може завдати шкоди.

Підсумовуючи, варто сказати, що серія статей загалом демонструє дотримання базових стандартів якісної журналістики. Звісно, державні зв'язки ТАСС варто враховувати при оцінці безсторонності та відповідальності. Але, якщо брати до уваги вибірку, то висвітлення дилеми саміту БРІКС і того, що стосується Путіна, здається

розумним та об'єктивним. Для остаточної оцінки потрібно проаналізувати більший обсяг контенту ТАСС» (<https://poe.com/s/aUqwTtLJfx7uF7V2xH3R%20>).

Втім, у цьому пункті тестовані системи ШІ розійшлися в поглядах стосовно повідомлень російської новинної агенції. На відміну від загалом позитивної оцінки *Claude*, *Google-PaLM* зайняв іншу позицію:

«Статті написали російські державні медіа, відомі своєю упередженою та неточною інформацією. Наприклад, у статті стверджується, що Росія не вчиняє воєнних злочинів в Україні, незважаючи на переконливі докази протилежного. Також не згадується, що Росія є членом Міжнародного кримінального суду (МКС), який видав ордер на арешт Путіна у березні за звинуваченнями у воєнних злочинах. Також не згадано, що Південна Африка є членом МКС, і була б зобов'язана заарештувати Путіна, якби він відвідав саміт. Це значний недолік, оскільки очевидно, що Путін не зміг би відвідати саміт, якби Південна Африка знала про ордер на його арешт. Загалом, ці статті не можна вважати об'єктивними, вони не надають правдивого та точного звіту про ситуацію» (<https://poe.com/s/WDjSBTVBcj39ZePqFNS8>).

Як бачимо, присуд *Google-PaLM* – доволі суворий і суттєво відрізняється від висновків *Claude*. У своїх міркуваннях *Google-PaLM* відштовхується від думки, що «статті написали російські державні медіа, відомі своєю упередженою та неточною інформацією». Оскільки це перше речення тексту, який ми отримали від *Google-PaLM*, то може складатися враження, що свої міркування згадана система ШІ буде не на аналізі запропонованих експериментатором матеріалів, а передусім бере до уваги зіпсовану репутацію російських державних медіа. Ми вирішили поглибити тему розмови.

Експериментатор: *Ще одне уточнення. Ви сказали вище, що «Статті також не згадують, що Росія є членом Міжнародного кримінального суду (МКС)». Однак, за моєю інформацією, РФ вийшла з Римського статуту в 2016 році і тому не є членом Міжнародного кримінального суду. Чи можете ви уточнити цей момент?*

Google-PaLM: *Ви маєте рацію, Росія вийшла з Римського статуту в 2016 році. Однак, Росія все ще є членом Міжнародного кримінального суду за принципом «універсальної юрисдикції». Це означає, що МКС все ще може переслідувати осіб з Росії за злочини проти людяності, воєнні злочини та геноцид, навіть якщо Росія не є стороною Римського статуту (<https://poe.com/s/JwqlGBjaYB9598EgCuhD>).*

Далі, задля поглиблення розмови, ми просили обидві системи ШІ відповісти на питання стосовно великої кількості матеріалів ТАСС, присвячених цій темі:

Експериментатор: *Бачимо, що серед трьох інформаційних агентств, які ми проаналізували, російське агентство TASS присвятило найбільше матеріалів темі БРІКС – 12. Це більш ніж удвічі перевищує кількість матеріалів *Reuters* (5). Як можна пояснити таку увагу російської державної агенції до цієї теми? (<https://poe.com/s/ZzMk67xIfHLwtEvkHDBGQ>).*

Google-PaLM: *Російська державна агенція ТАСС присвятила найбільше матеріалів темі БРІКС, тому що Росія є одним із засновників організації та має особисту зацікавленість у її успіху. Країни БРІКС також є важливими торговельними партнерами для Росії, і організація стала платформою для Росії для просування своїх інтересів на світовій арені (<https://poe.com/s/Jcn12mrb339i6FgXG8Kh>).*

Детальніше на це питання відповів *Claude*: «Є кілька можливих причин, чому російська державна інформаційна агенція ТАСС приділила більше уваги БРІКС, ніж Reuters:

BRICS – це асоціація провідних економік, що розвиваються, до якої входить Росія. Як член цієї асоціації, Росія, ймовірно, хоче сприяти та формувати більш позитивну, сприятливу розповідь про БРІКС. Оскільки Росія останніми роками стала більш ізольованою від Заходу, у неї з'явилися стимули до підтримки багатосторонніх груп, де вона має вплив, наприклад БРІКС. Висвітлення БРІКС відповідає ширшому прагненню Росії бути визнаною як велика світова держава та ключовим гравцем у багатополарних інституціях. Сприяння БРІКС, відповідно, зрозуміле. Росія, ймовірно, хоче використати свої державні медіа, щоб зобразити БРІКС як успішну та продуктивну групу на протипагу західній характеристиці, яка часто більш критична. Політичні та економічні відносини між Росією та іншими членами БРІКС, особливо Китаєм та Індією, важливі для Кремля. Широке висвітлення БРІКС допомагає зміцнити ці двосторонні зв'язки. Отже, ґрунтовне висвітлення БРІКС через ТАСС, схоже, спрямоване на підтримку геополітичних інтересів Росії та відносин із ключовими партнерами, як-от Китай. Reuters, як західне інформаційне агентство, не має такої самої мотивації (<https://poe.com/s/w9HxUQp5F20QI20guLdp>).

Таким чином, ми отримали додаткову інформацію, яка пояснює особливу увагу Москви до БРІКС. Це означає, що генеровані ШІ дані можуть брати до уваги політичний контекст подій. І хоча *Claude* виявився менш критичним в оцінці роботи ТАСС, однак, як ми побачили після уточнюючих запитань експериментатора, обидві системи ШІ визнають, що діяльність ТАСС лежить у площині геополітичних інтересів РФ.

Claude також звертає увагу на те, що «ТАСС робить особливий акцент на фреймуванні саміту БРІКС у дружній для Кремля спосіб. Водночас *Claude* виправдовує російську новинну агенцію тим, що, мовляв, будь-якому державному медіа «складно домогтися правдивої об'єктивності».

Далі ми спробували надати розмові дещо більшої гостроти.

Експериментатор: Добре. Ще кілька уточнюючих запитань. Чи погоджуєтеся ви з думкою, що на основі тону проаналізованих публікацій, включно із заголовками, Кремль зробив серйозну ставку на поїздку Путіна до Південно-Африканської Республіки? Зокрема, для того, щоб показати включення Російської Федерації у міжнародні справи, продемонструвати відсутність міжнародної ізоляції, незважаючи на агресивну, несправедливу і жорстоку війну, розв'язану Російською Федерацією. Для цього Путіну були потрібні гарантії імунітету від арешту («Кремль сподівається, що його партнери по БРІКС не керуватимуться нелегітимними рішеннями МКС», «Арешт Путіна за наказом МКС рівнозначний оголошенню війни проти Росії – Рамафоса» та інші). Однак президент Рамапоса не надав таких гарантій. Це могло стати великим розчаруванням для Кремля. Це навіть викликало обурення («Усім зрозуміло, що означає спроба зв'язатися з Путіним: Кремль про ордер на арешт від МКС»). Можливо, саме тому Путін відмовився не тільки приїхати, побоюючись арешту, але навіть від запланованого виступу онлайн («Путін візьме участь в усіх сесіях саміту БРІКС онлайн – шеф Південної Африки»). Доказом такого збентеження Кремля може бути той факт, що ТАСС більше не надає жодної інформації про перебіг саміту БРІКС 23-24 липня (і, до речі, в цьому також можна побачити упередженість ТАСС як

інформаційної агенції). Натомість, вже після завершення саміту БРІКС, не згадуючи його, 24 липня ТАСС надає інформацію про наступний захід, який вже відбудеться в Росії («Президент ПАР очолить делегацію своєї країни на саміті Росія-Африка»). Хіба вам не здається, що такий порядок публікацій може свідчити про розчарування та збентеження Кремля і спробу маніпулятивно «заблокувати» неприємне враження від провалу на саміті БРІКС?

Google-PaLM: «Я погоджуюся з вашою оцінкою. Кремль явно зробив серйозну ставку на поїздку Путіна до Південної Африки, і його відсутність стала для них великим розчаруванням. Також очевидне обурення Кремля через ордер на арешт від МКС. Те, що ТАСС більше не надає жодної інформації про перебіг саміту БРІКС, – це додатковий доказ збентеження Кремля» (<https://poe.com/s/XCKTekG8Wic4hec8jjqf>).

Інший, докладніший, погляд запропонував на це питання *Claude*:

«У мене недостатньо контексту, щоб робити остаточні висновки щодо мотивів чи емоцій Кремля стосовно участі Путіна в саміті БРІКС. Заголовки та висвітлення у медіа іноді можуть перебільшувати або спекулювати на політичних мотивах. Для того, щоб зробити чіткіші висновки, необхідно мати більше неупереджених доказів та аналіз від експертів, які добре знаються на нюансах зовнішньої політики Росії. Однак, можна зробити деякі загальні спостереження: логічно, що Путін і Росія хотіли б продемонструвати залученість у міжнародну спільноту, попри напруженість через ситуацію в Україні. Участь у БРІКС дає змогу Росії показати, що вона все ще має стосунки з основними країнами, що розвиваються. Уникнення арешту, ймовірно, було важливим фактором, але не обов'язково єдиним або основним. Існує чимало складних чинників, що впливають на високорівневі дипломатичні зустрічі. Перехід від особистої присутності Путіна до віртуальної участі міг бути зумовлений різними практичними причинами, а не тільки потенційним арештом. Логістика подорожей для лідерів доволі складна. Відсутність висвітлення саміту можна пояснити іншими пріоритетами в новинах на той час. Робити висновки про маніпулятивні наміри – це спекуляція без додаткових доказів. Взагалі, важливо збирати інформацію з різноманітних джерел та з різних перспектив перед формуванням чітких висновків про політичні мотиви та інтриги, які зазвичай доволі складні» (<https://poe.com/s/415F6bgNFD6Z3n62ytE1>).

Як бачимо, *Claude* тут обережніший в оцінках і не схильний однозначно негативно оцінювати роботу російської новинної агенції у цьому кейсі.

Нарешті останнє питання, яке ми поставили, стосувалося повернення до теми професійної журналістської етики на основі проведеного III аналізу.

Експериментатор (до *Google-PaLM*):

Ви написали: «Той факт, що ТАСС більше не надає жодної інформації про перебіг саміту БРІКС, є додатковим доказом збентеження Кремля». Якщо ТАСС навмисно не надає інформації про саміт БРІКС, тобто про подію, щодо якої раніше подавали десятки матеріалів, чи є це порушенням професійної журналістської етики? (<https://poe.com/s/XnGqZlevAc89emeC1lgQ>).

Google-PaLM: Я вважаю, що це порушення професійної журналістської етики. Журналісти мають надавати інформацію про важливі події, незалежно від того, є вони позитивними чи негативними для уряду (<https://poe.com/s/CITB4cscFFhDdqLxy3on>).

Як бачимо, погоджуючись з твердженням про порушення професійної етики в роботі російської агенції ТАСС, *Google-PaLM* фактично йде врозріз з деякими сво-

їми початковими твердженнями, у яких він схвально відгукується стосовно дотримання ТАСС журналістських стандартів.

Що стосується *Claude*, то ця система ШІ на аналогічне питання експериментатора відповіла багатозначніше.

«Claude: Насправді у мене замало контексту, щоб зробити остаточний висновок про те, чи є описане висвітлення порушенням журналістської етики. Спіратися в основному на офіційні урядові джерела не можна вважати, по суті, неетичним, але це може призвести до спотвореного або однобокого висвітлення, якщо не враховано критичні зовнішні перспективи. Однак для державних медіа доступ до джерел може бути обмеженим. Подання новин у спосіб, що слугує політичним інтересам уряду, викликає питання щодо етичності, але державні медіа часто мають мандат представляти свою країну в позитивному світлі. Надання неточної або оманливої інформації було б неетичним. Але у цьому випадку немає чітких прикладів фальсифікації. Контекст має значення – що таке ТАСС? Які зв'язки цієї агенції з урядом? Який пресинг вона відчуває? Від державних медіа можна очікувати більшої упередженості, ніж від незалежних. Упередженість може відображати інституційні обмеження, а не етику деяких журналістів. Порушені питання можуть свідчити про системну упередженість більше, ніж про індивідуальні порушення» (<https://poe.com/s/yTQTCNWpN4w8w4Yyl76G>).

Проте, це не дає нам підстав стверджувати, що до оцінки роботи ТАСС має застосовуватися якась особлива професійна етика з послабленими вимогами. Експериментатор висловив ці міркування у чаті з *Claude* (<https://poe.com/s/WY49kMhBzRdwxEyrLg42>) і отримав таку відповідь:

«Ваші зауваги цілком справедливі. Я погоджуюся, що журналістська етика повинна застосовуватись послідовно в усіх новинних організаціях. Моя мета не полягала в тому, щоб виправдати або по-релятивістськи оцінювати погані журналістські практики, а швидше застерегти від занадто жорстких висновків на основі обмежених доказів. Усі новинні організації, включно з державними, як-от ТАСС, мають дотримуватись етичних стандартів: об'єктивності, відсутності упередженості та прозорості. Водночас контекст має значення. Державні медіа часто стикаються з політичним тиском, з яким повністю незалежні видання не зіштовхуються. Цей контекст може пояснити упередженість, але не виправдати її. Підсумовуючи, хочу сказати, що ваші зауваження цілком справедливі. Відповідальність державних медіа важлива. Критика медіа – потрібна, але вимагає врахування контексту. Дякую, що спонукаєте мене уточнити та зміцнити свою позицію».

Як бачимо з відповіді, *Claude* дещо змінив своє трактування роботи ТАСС, зокрема повідомив, що визнає порушення етичних журналістських стандартів в роботі російської новинної агенції. І хоча ця система ШІ не виправдовує згаданих порушень, проте схильна знаходити для них пояснення у тісніших зв'язках з інтересами держави.

Отже, на відміну від *Google-PaLM*, *Claude* уникає визнання своєї помилки, намагаючись виправдати ТАСС з огляду на його державний профіль. У цьому разі доречно уточнити, чи ми повинні, за логікою *Claude*, диференціювати професійну журналістську етику на два різновиди: один – для незалежних комерційних медіа, і другий – для державних. Тобто, у разі, якби «етично сумнівні» дії робив, скажімо, Fox News чи Reuters, то це недопустимо. Але якщо таке робить ТАСС, то щодо цієї

агенції діють інші правила. Тобто ми отримуємо мультимірну журналістську етику. Та сама дія в одному вимірі є «етично сумнівною», а в іншому – прийнятною. Чи не призводить такий підхід до релятивізації журналістської етики? При цьому варто взяти до уваги, що *Reuters* після початку російської агресії в Україні видалив ТАСС зі свого бізнес-порталу для клієнтів на тлі наростання критики щодо того, як російська державна інформаційна агенція висвітлювала війну в Україні. Це і не дивно, оскільки надання контенту ТАСС на *Reuters Connect* не відповідає етичним принципам довіри *Thomson Reuters*. З іншого боку, ТАСС теж має на своїй інтернет-сторінці «Етичний кодекс професійної поведінки співробітників», у якому йдеться про важливість дотримання принципу об'єктивності і уникнення конфлікту інтересів. Можливо, наявність такого кодексу вплинула на появу більш лояльної оцінки ТАСС з боку двох систем ШІ на початковому етапі нашого експерименту. Проте зміна оцінок у ході експерименту і посилення більш критичного ставлення до ТАСС свідчить про спроможність ШІ простежити різницю між вдаваною відданістю етичним принципам і реальною діяльністю, яка ці принципи порушує. Одна з двох систем ШІ, *Claude* (порівняно з *Google-PaLM*), виявила суттєвий рівень послідовності і наполегливості у відстоюванні своєї позиції.

Обговорення і висновки

Підсумовуючи, скажемо, що обрані для дослідження системи ШІ здатні проводити аналіз повідомлень медіа на базовому рівні, зокрема щодо їхньої відповідності професійним стандартам журналістики. Проте обидві системи (*Claude* та *Google-PaLM*) на початку експерименту – без підказок експериментатора – не зауважили дуже важливої (у контексті журналістських стандартів) особливості роботи російської новинної агенції ТАСС – спроби подати політику Кремля у вигідному висвітленні, намагання маніпулювати споживачем інформації через замовчування дипломатичних невдач і перемикання уваги читача на іншу, «позитивну», з точки зору Кремля, подію. Характер і кількість (набагато більше, ніж в інших новинних агенціях) матеріалів ТАСС, які присвячено цій темі, свідчать про помітне бажання московських дипломатів домогтися від ПАР гарантованого дипломатичного імунітету від можливого арешту президента РФ. Втім, першопочаткова нездатність генеративного ШІ без спрямованого впливу експериментатора зауважити такі й інші, схожі, особливості зумовлена обмеженнями в тому, щоби брати до уваги не тільки безпосередній текст як об'єкт дослідження, але й також його політичний контекст. Обидві ШІ системи врешті «помітили» той факт, що відмова Путіна приїхати на саміт БРІКС і небажання виступити на саміті онлайн – це очевидна дипломатична невдача Кремля. Але це сталося тільки після того, як експериментатор привернув увагу ШІ до деяких особливостей подачі інформації ТАСС і цитат, які на початковому етапі залишилися непоміченими з боку ШІ. Отже, якщо йдеться про дотримання журналістських стандартів у їхньому класичному розумінні – правдивість, точність, об'єктивність, неупередженість, справедливість, відповідальність та обмеження шкоди – то принаймні три з цих вимог (правдивість, об'єктивність, неупередженість) було порушено.

Не виключено, що вдосконалені версії генеративного ШІ будуть спроможні на глибший аналіз медіа, у якому братимуться до уваги політичний, соціальний чи культурний контексти публікацій.

Матеріал дослідження**Reuters**

Putin discusses grain deal, awkward BRICS summit with Ramaphosa, By Mark Trevelyan, 07.15.2023. <https://www.reuters.com/world/putin-discussed-grain-deal-african-peace-plan-with-safricas-ramaphosa-kremlin-2023-07-15/>

South Africa says Putin to stay away from BRICS summit, By Nellie Peyton and Anait Miridzhanian, 07.19.2023. <https://www.reuters.com/world/south-africa-putin-will-not-attend-brics-summit-by-mutual-agreement-2023-07-19/>

Kremlin says it did not tell S. Africa that Putin arrest would mean war, 07.19.2023. <https://www.reuters.com/world/europe/kremlin-says-it-did-not-tell-safrica-that-putin-arrest-would-mean-war-2023-07-19/>

More than 40 nations interested in joining BRICS, South Africa says, By Tim Cocks, 07.20.2023. <https://www.reuters.com/world/more-than-40-nations-interested-joining-brics-south-africa-2023-07-20/>

South Africa to host BRICS summit despite Putin arrest warrant By Carien du Plessis, 07.29.2023. <https://www.reuters.com/world/south-africa-host-brics-summit-despite-putin-arrest-warrant-2023-06-29/>

Ukrinform – Ukrainian National News Agency

Putin to attend BRICS summit – South African president. 07.14.2023. <https://www.ukrinform.net/rubric-politics/3735812-putin-to-attend-brics-summit-south-african-president.html>

TASS – Russian news agency

Moscow not planning to bow out of BRICS summit in South Africa – source, 05.26.2023. <https://tass.com/politics/1623567>

Kremlin hopes its BRICS partners will not be guided by illegitimate ICC decisions, 05.30.2023. <https://tass.com/politics/1625069>

Immunities for BRICS participants in South Africa not to override international warrants, 05.30.2023. <https://tass.com/world/1624931>

Russian, South African leaders discuss preparations for BRICS, Russia-Africa summits, 06.7.2023. <https://tass.com/politics/1629167>

Putin, South African president discuss preparations for upcoming BRICS summit – Kremlin, 06.21.2023. <https://tass.com/politics/1635897>

Putin's format of participation in BRICS summit in South Africa still undecided – Kremlin, 07.11.2023. <https://tass.com/politics/1645231>

Putin holds phone talk with South African counterpart Ramaphosa – Kremlin, 07.15.2023. <https://tass.com/politics/1647331>

South African leader informs Putin of preparations for BRICS summit – Kremlin, 07.15.2023. <https://tass.com/politics/1647277>

Arresting Putin under ICC order equal to declaration of war against Russia – Ramaphosa, 07.18.2023. <https://tass.com/world/1648663>

Putin to eschew attending BRICS Summit in Johannesburg – South African presidential office, 07.19.2023. <https://tass.com/politics/1649025>

Clear to everyone what it means to try to mess with Putin': Kremlin on ICC arrest warrant, 07.19.2023. <https://tass.com/politics/1649007>

Russia's Putin to participate online in all BRICS summit sessions – South Africa's sherpa, 07.20.2023. <https://tass.com/politics/1649517>

South African president to lead his country's delegation to Russia-Africa summit, 07.24.2023. <https://tass.com/politics/1651023>

REFERENCES

1. Köstler, L., Ossewaarde, R. (2022). The making of AI society: AI futures frames in German political and media discourses. *AI & Soc*, 37, 249–263. Retrieved via: <https://doi.org/10.1007/s00146-021-01161-9>
2. Marcello M. Mariani, Rodrigo Perez-Vega, Jochen Wirtz, AI in marketing, consumer research and psychology: A systematic literature review and research agenda, *Psychology & Marketing*, 09 December 2021 <https://doi.org/10.1002/mar.21619>
3. Opdahl, Andreas L; Tessem, Bjornar; Dang-Nguyen, Duc-Tien; Motta, Enrico; Setty, Vinay; Throndsen, Eivind; Tverberg, Are and Trattner, Christoph (2023). Trustworthy journalism through AI. *Data & Knowledge Engineering*. Retrieved via: <https://dl.acm.org/doi/10.1016/j.datak.2023.102182>

THE USE OF AI IN THE ANALYSIS OF MEDIA STREAMS: OPPORTUNITIES AND LIMITATIONS

Borys Potyatynyk

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str. 49, 79044, Lviv, Ukraine
e-mail: borys.potyatynyk@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-7828-036X>*

The article addresses the relevant topic of using artificial intelligence (AI) in journalism, particularly its role in assessing the quality of media communications. The author explores AI's potential in identifying breaches of journalistic standards through the analysis of BRICS summit coverage in international, Ukrainian, and Russian media outlets such as Reuters, Ukrinform, and TASS. For this purpose, AI models like Claude and Google-PaLM, capable of analyzing large volumes of text data, were utilized.

One of the key aspects of the research is to determine how effectively AI can serve as a “watchdog” for journalism, helping to detect misinformation, bias, and violations of ethical standards. The analysis demonstrated that AI can successfully identify basic violations, such as a lack of balance in event coverage or the use of manipulative techniques. However, AI models have limitations related to understanding the political and sociocultural context, which affects text interpretation.

The author also highlights AI's future potential, noting that technologies continue to evolve. It is anticipated that improvements in AI models can enhance the quality of media content and ensure greater transparency in journalism. However, the importance of adhering to ethical norms and the necessity of human oversight in these processes are emphasized to prevent misuse and distortions.

The article concludes that while the use of AI in journalism offers both advantages and challenges, it requires further research and discussion. AI can become a valuable tool for media organizations, but its implementation must be approached cautiously, taking into account potential implications for society and democratic processes.

Keywords: Artificial Intelligence (AI); Journalism Ethics; Media Analysis; Misinformation Detection; BRICS Summit Coverage; Ukrinform; TASS; Reuters.